

...OCH INGEN SAKNADE DEM

*Albert
Olsson*





...OCH INGEN
SAKNADE
DEM

*Albert
Olsson*

Albert Olsson

... och ingen saknade dem

SAGA Egmont

... och ingen saknade dem

Omslagsfoto: Shutterstock
Copyright © 1972, 2020 Albert Olsson och SAGA Egmont

Alla rättigheter förbehålles.

ISBN: 9788726740967

1. e-boksutgåva
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med SAGA Egmont samt med författaren.

*Från det som Är
söker jag mig bakåt
till det som Var.*

*Från det som Var
söker jag mig framåt
till det som Är.*

*Magert växer gräset
på den väg som
himlar bär.*

*Trångt är
emellan det som Var
och Är.*

1

Julen stod för dörren och det gamla året tycktes redo att gå mot sitt slut utan några större åthävor. Man hade till och med beslutat sig för att avstå från den gamla vanan att springa runt i byarna med knutsgubbe. Tiderna var inte sådana att de inbjöd till glädjeyttringar, sa de gamla och skakade på huvudet. De unga tyckte tvärtom att var tiderna hårda så borde man göra vad man kunde för att få livet att löpa lättare. Och en smula glädje som omväxling på bedrövelsen kunde inte skada.

Det rådde stor tystnad i byn. Människorna höll sig mest inomhus, gick bara de vanliga uppslitna stigarna mellan boningshus, torvhus, stall, ladugård, svinhus och logport.

Slagorna smällde visserligen tungt i de tidiga morgnarna, men det var ingen glädje i slagen. Det var ingen idé att tröska för mycket i taget. Rätt som det var kunde svenskarna skicka knektar från Eriksholm för att lägga beslag på säden, antingen de kom själva eller skickade ridefogden Rasmus Rasmusen. Eller också kunde det hända att de kom samtidigt, Rasmus Rasmusen ledsagad av svenskarna, som skulle se till så att ridefogden verkligen brukade besked när han var ute för att driva upp de överenskomna kontributionerna. Byamännen lämnade inte ifrån sig en enda näve varken råg eller korn eller malt utan att de fann att de var så illa tvungna och att ingen återvändo gavs. Då åkallade de Gud och Djävulen om vartannat och utan åtskillnad, prutade och gnällde och gömde undan vad som gick att gömma undan, men det blev

aldrig så värst mycket, för gömställena var få och dessutom lätta att upptäcka.

Det rådde denna vinter stor tystnad i byn. Detta berodde i någon mån på vädret. Dimman, slättens plågoris, låg tung över slätten och höljde allting i ett sorgmodighetens dis. Den lättade stundom, men endast då frosten slog till eller snön föll i tunga flingor. Men snön blev sällan alltför gammal, den smälte och fyllde vägspår och sankmarker med ett vatten, som var grått, därför att det oftast speglade en blygrå himmel.

Dagarna var grå och sinnena var stämnda i samma tonart, vilket mindre berodde på vädret än på sinnenas naturliga tungsinthet denna svårmodets vinter. Ty sorgen hade slagit klorna i byn. Och klorna satt djupt och ville inte släppa sitt grepp. Gav sig varken för tårar eller böner.

Sorgen hade sin rot i de för byn förfärliga följderna av det misslyckade anfall på Eriksholms slott, som byamännen i Eslövsbyn hade vågat sig på tillsammans med andra byamän som hade marker, åker, äng eller allmänningsdel under greve Tage Ottesen Thott på Eriksholm. Men greven satt sedan början av Horns krig som slottsbefälhavare och konung Christian IV:s länsman på Malmöhus och ägde inte någon klar föreställning om vad det i praktiken innebar att ge byamän, som endast var beväpnade med tjugor, slagor, skaftade liar och påkar, befallning att anfälla ett slott som Eriksholm som låg väl skyddat bakom tegelmurar, vallgrav, dammar och vindbrygga. Därför hade det gått som det gått. Svenskarna hade fått nys om saken och en svensk ryttartrupp hade huggit ner en stor del av bondeuppbådet och skingrat resten.

Av byns nedhuggna inhysingar, vilka i de flesta fall kommit som flyktingar från Landskrona, vars fästning erövrats av svenskarna, sörjde man mest landskronafästningens förre fogde och bondeuppbådet

självutnämnde anförare, Laurids Lauridsen, till dagligdags och man och man emellan Mölletruten kallad. Han hade fallit med svärd i hand redan vid den första ryttarchocken. Jämt honom hade ock träskomakaren Ebbe hjulben och hans son Stoffer fått sätta livet till, så också Claus transjudare. Man hade också ansett hästsnittaren Hans Koster från Ribe som förlorad, men han hade dykt upp på själva julaftonen just som Hagen Pedersen var i färd med att lösa upp stugkärvarna med julhalmen. Hustrun Hanna och styvdöttrarna Kirstine och Ingar hade varit honom behjälpliga. Hanna hade lyft på huvudet, gjort en varnande gest med handen och vinkat åt de andra att de för ett ögonblick skulle sluta upp med att prassla i halmen.

- Har du låst porten, Hagen? frågade Hanna oroligt.

- Det är ju julafton, hade Hagen svarat, och både döda och levande har tillgång till gården, både för sin ingång och för sin utgång.

Hanna lyssnade en stund men då ingenting ovanligt hördes fortsatte de att breda ut halmen.

Malin kom från visthuskammaren med sovelfatet som Hanna gjort i ordning, innan hon gick in i stugan.

De hörde någon stampa på trappan.

- Det är Ormer, sa Hanna. Ormer var drängen i gården, närmast en trotjänare, eftersom han varit så länge i tjänst hos Hagen Pedersen att han mindes både Hagens förra hustru och Hannas förra man, Hagen Fadersen som för några år sedan blivit nedstucken på sin egen trappsten av en förrymd bonde vid namn Jep Lassen.

Ormer kom in. Han hade snömossa på träskorna, hans kinder var våta av ett begynnande snöglopp.

- Det ligger en man ute i porten, sa Ormer, Ser mest ut som en hög kläder. Jag vill att I ska gå med, husbond.

Det blev dödstyst i stugan. Inifrån kammaren hördes det entoniga malandet från Gunde Welamsöns gnatiga stämma.

- Att du inte själv tittade efter utan kom in först, sa Hagen Pedersen och i rösten låg ett uttryck av olust.

- Det säges att det går pest inom Malmö murar. Det ska höra fanen till att röra vid någonting man inte känner till, svarade drängen förtretad.

- Det kommer ingen från Malmö och hit, genmälde bonden.

- I vet tydligen mer än andra. Ormer kastade den våta mössan bortåt spiselhällen och trampade runt i halmen som prasslade under hans träskor på vilka snömassorna började smälta.

Ingars ögon som först verkat skrämnda inför beskedet om detta okända, att det låg en man ute i porten, lyste plötsligt upp. En glimt av glädje färgade hennes kinder och gjorde dem ännu rödare än de blivit under hennes arbete med halmen och under inflytande av skenet från elden där några vedklabbar brann. Enstaka dyrbara rotklabbar som Ormer och Hagen brutit loss. Rester av ett gammalt fälle i utkanten av Storängen. En vildapel som varken burit blad eller blom på många år.

- Du ska se, Ormer, sa Ingar att det är Jakob Danielsen som kommer till oss från Malmö för att berätta julhistorier om spöken och troll och alfer och tomtar och om allt sådant som rör sig i mörkret om natten och om kungadottern som sjönk undan vid mina fötter den där gången då jag blev ormbiten på allmänningen och Peder bar hem mig.

Hanna mulnade.

- Jakob Danielsen lär nog hålla sig undan, sa hon strävt. Och om det nu skulle vara han, så är han inte välkommen. Så prästson han är, så är han en olycka för byn.

Hannas ton blev allt häftigare.

- Jag bad honom, fortsatte hon och hennes ton blev allt mera upprörd och till slut full av vrede, jag bad honom att söka efter min bror Niels Boesen utanför Eriksholm för att

finna honom, död eller levande. Men han varken sökte eller fann. Och vad har inte denne Jakob Danielsen kostat denna by och de andra byarna? Vilkas död är det som inte han har på sitt samvete? Står han inte i skuld till byn för åldermannen Bonne Olsen, för Mads Pipare, för Toer mage, för Per Nielsen och ...

Hanna blev avbruten av Hagen.

- I rättfärdighetens namn bör du väl ändå komma ihåg att Per Nielsen låg död i sin säng när vi bönder drog åstad. Inte kan du skylla hans död på Jakob Danielsen, inte. Eller kan du det?

Hanna brydde sig inte om invändningen.

- Torben Hansen, var tog han vägen. Och min egen bror, Niels Boesen, var har han funnit skydd, viloplats eller griftero? Min bror ...

- Vi vet var träskon klämmer, Hanna, sa Ormer otåligt. Den klämmer där namnet är Niels Boesen. Honom sätter du högre än alla de andra tillsammans, de som fick ge sina liv utanför Eriksholm.

Hanna nickade.

- Ja, sa hon, det gör jag sannerligen. Och jag vill se den i ögonen som är av annan mening.

Både Hagen och Ormer teg. Det var ingen mening med att inlåta sig i ordskifte med Hanna när hon var på det humöret. Nog hade Niels Boesen varit en bra karl och en god bonde och byaman, men att han skulle varit så betydande som Hanna ville - och alltid velat - göra honom till - det var ett omdöme som de inte ville instämma i. Men de kände Hannas känslor för brodern och det stora värde hon tillskrev honom och underlät för det mesta att säga henne emot i just det fallet.

Hanna såg uppfordrande från den ene till den andre. Hon ogillade att de inte instämde i det hon sagt.

- Om I haft en smula klokhet i kroppen hadn I inte dragit till Eriksholm, sa hon bittert. Den enda kloke i hela byn var Per Nielsen som dog i sin säng.

- Det kan väl komma den dag då vi gör detsamma, svarade Hagen avmätt. Nu är halmen lagd, matfatet inburet, det är ljus i staken och julen står för dörren. Lovsångerna över Niels Boesen kan du spara till efter helgen.

Lene stack ut huvudet genom kammardörren.

- Vad gäller trätan? undrade hon och skakade på det svarta håret av vilket två bångstyriga lockar fallit ner över kinderna.

Hon fick inget svar. Då såg hon buttert från den ene till den andra och drog sig tillbaka in i kammaren. Klinkan föll hårt i hake bakom henne.

Ingar hade närmat sig modern. Trampat så tyst hon kunde i den prasslande halmen.

- Tänker I låta Jakob Danielsen ligga och dö i porten mor, sa hon med gråten i halsen.

Ingar ryckte häftigt i moderns kjol. Hanna befriade sig ondsint från den hårt gripande barnhanden och sa:

- Han är inte stort mera värd, Jakob Danielsen. Om det nu är han.

Ingar släppte greppet i moderns kjol och rusade mot stugdörren.

Hanna ropade skarpt att hon skulle stanna.

Ingar lydde motvilligt.

- I vill låta Jakob Danielsen dö, mor? Jag vill inte att han ska dö. Om han dör, så dör ju allt han har att berätta, och då får jag ingenting mer att veta.

Hanna svarade inte.

Ormer hämtade sin mössa, tryckte ner den i pannan och sa:

- Det är bäst att jag går ensam då. Skulle det nu så illa vara att det verkligen är Jakob Danielsen som ligger där ute, så får vi bära honom någon annan stans, eftersom det inte finns plats för honom här i huset och julfriden inte kommit till den här gården ...

Hagen gick före drängen ut. Det var så som det skulle vara, husbond först, dräng sist.

När männen hade gått, sa Malin till Hanna:

- Du är allt bra hård, du, Hanna. Har alltid varit. Det är väl därför det går dig som det går. Gud i himlen vet nog hur han ska handskas med dem som är så sturska som du. Han har både vana och handlag, sägs det.

- Du kan hämta in drickat, sa Hanna. Sen kan det väl hända att jag är stursk, som du kallar det, men i så fall tycker jag att Gud i himlen har straffat mig tillräckligt genom att han hindrat min bror Niels från att återvända. Kanske är han död. Eller kanske är han inte. För detta är det värsta av allt: att inte veta.

- Niels hustru Syna och Niels barn har det väl värre än du, eftersom de står honom närmre.

Hanna rynkade pannan och stirrade i elden.

- Ingen stod honom närmre än jag. Syna är ett lösaktigt kvinnfolk, hon som du. Om Niels förblir borta, så får hon bara det straff hon förtjänar men jag vet inte med mig att jag gjort något ont.

- Nej, du har aldrig gjort något ont, om man ska tro dig på ditt ord, svarade Malin. Men vad är det ditt hjärta är fullt av? Stormodighet och hat. Du får nog ditt, Hanna, var du viss om det.

Hanna kände hur det högg till i bröstet på henne. Kanske var det så som Malin sa, att hon var alltför stormodig och hatfull. Men inte behövde Niels försvinna ur hennes liv för det. Och det var förstas sant som Malin sa, att det blev

Syna och Niels barn som fick ta emot den största sorgen och dra det tyngsta lasset.

- Gud give mig ett tålmodigt sinne, sa Hanna och såg vänligare ut.

- Ja, böj du dig bara, Hanna Boesdatter, medan tid är, sa Malin och försvann ut för att fylla det tomma drickakruset.

- Mor, sa Ingar vädjande, kan inte Kirstine och jag få gå ut och se om det inte är Jakob Danielsen som ligger i porten?

- I stannar på denna sidan stugdörren, svarade Hanna och försökte för första gången den dagen göra rösten mild.

Hanna kom att tänka på de andra hemmen i byn, hus, hem och gårdar som förlorat någon under anfallet på Eriksholm. Där hade hon Tine Mads Pipare som var full av jämmer och inte ville låta sig trösta varken av bykvinnor eller av präst eller klockare. Där hade hon den påstridiga Ellena Bonne Olsen som varit så uppblåst därför att hon varit åldermansmora. Där hade hon också, fast hennes tanke inte gärna sökte sig dit, svägerskan Syna, som förstås vägde lätt när hon taxerades i enlighet med Hannas kärva omdöme.

Ingars röst ryckte henne bort från de påträngande tankarna.

- Mor, ska du alltid tycka illa om Jakob Danielsen?

Hanna ryckte på axlarna och visste inte riktigt vad hon skulle svara. Men hon slapp att svara för i detsamma hörde hon Hagen och Ormer komma ute i gången. Hagen ropade att man skulle öppna.

Hanna hann aldrig fram. Ingar var före henne. Stugdörren flög upp.

Ingar ropade: - Är det han? Är det Jakob Danielsen?

Ormer pustade. Han höll den de bar i knävecken.

Hagen sa, att de kom med Hans Koster, hästsnittaren från Ribe.

De bar in hästsnittaren och lade honom på en av väggbänkarna.

Hästsnittaren hade blivit otroligt mager. Skägget var lusigt och stretande. Han jämrade sig och skrek till, då Hanna ville dra av honom den ena stöveln.

- Låt honom vara, sa Ormer.

Hagen nickade instämmande.

- Varför kommer han hit, han hör ju hemma hos Mads Pipares?

Hästsnittaren såg på Hanna med febriga ögon.

- Tine bara skrek och förbannade och sa att jag bar skuld till att Mads blivit nedhuggen. Till det bär Fanen skuld men inte jag, nej inte jag inte.

De bestämde att hästsnittaren skulle få stanna i gården över julen. Sedan skulle de bära honom tillbaka till Tine, sa Hagen. *Deras* gård kunde inte hysa alla. Var och en fick hålla sig till sina åtaganden enligt bystämmans en gång fattade beslut.

Hästsnittaren brydde sig inte om vad de sa, han hade plågor i benet. Det brann som eld och han skrek när Ormer stack in en kniv mellan stövel och ben och skar upp stöveln.

Gunde Welamsön kom tultande in, såg på benet som låg blottat, svullet och illaluktande.

- Han dör inom tre dagar, sa Gunde.

- Jag gör så fanen heller, sa hästsnittaren. I tror väl aldrig att jag tänker lämna livet i den här skitbyn?

- Jo, det är vad jag tror, sa Gunde. Jag har sett sådant här förr.

De hade åtskilligt besvär med Hans när de skulle flytta honom. Strumpan kunde de inte få loss. Och då de lossade på den fotlapp, som hästsnittaren haft i stöveln, följde skinnet med.

Ingar började storgråta. Hanna gick till kammardörren och bad Lene att behålla flickan inne hos sig tills det blivit

lugnare i stugan.

De lade en kudde under hästsnittarens huvud och täckte över honom med en skinnfäll. Sedan föll han i sömn och sov medan de andra satt vid bordet och åt. Han vaknade just som Ormer gissade nötter med Kirstine och Ingar.

Då Hanna förstod att hästsnittaren vaknat, gick hon bort till honom.

- Hans Koster, sa hon bönligt och böjde sig fram över det feberblossande ansiktet, hör du mig?

Hästsnittaren gav ifrån sig ett svagt ljud som Hanna tydde som ett ja.

- Hans Koster, fortsatte Hanna, såg du någonstades i de trakter du kommer ifrån till min broder Niels Boesen eller hörde du något talas om honom?

Hästsnittaren såg länge på henne. Hanna upprepade sin fråga. Då hästsnittaren inte tycktes fatta vad hon sa, sa hon:

- Jag menar nummer ett bonden Niels Boesen, vet du något om honom?

Hästsnittaren rörde på munnen. Hanna böjde sig över honom. Hörde honom stöta fram ett svagt: - Ingenting. Jag vet ingenting. Jag har bott långt inne i skogen hos en bonde. Men nu vill jag till Ribe. Livet är bättre där.

Sedan tillade han i en viskning:

- De dog de flesta. De flesta dog. Mölletruten dog. Det var ett elände. Annars hade det säkerligen gått bättre.

Hans Koster hängav sig åt en illusion. Det hade inte kunnat sluta annorlunda än att bönderna blivit nedhuggna.

Hans Koster viskade:

- Jag tänker inte dö i den här byn.

Hanna lämna honom och satte sig hos de andra. Hon redogjorde för vad Hans Koster hade sagt. Gunde skakade på huvudet. - Döden kommer och hämtar sitt byte, sa han. Var och en har sitt Ribe.

Hans Koster dog annandagen. Hagen och Ormer lade honom i en kärva, tog spadar med sig och skottade en grav åt honom i ett hörn av Västra Sallerups kyrkogård. Prästen hade de inte vidtalat för begravningen. Varför skulle man besvara prästen? Det kostade ju pengar. Helt säkra på det rättfärdiga i sitt handlande var de emellertid inte, och då de under grävandet fick se Thomes klockare komma skuttande ut ur kyrkporten kallade de på honom och fick honom att läsa ritualen mot ett vederlag av tre skäppor korn, som Hagen lovade att bestå honom.

- För, som klockaren sa, då de kommit överens om priset, det är nog ändå säkrast att läsa över den fanen, för man vet aldrig vad såna där hemlösa döingar kan hitta på ifall de anser att de inte kommit tillräckligt kristligt i jorden.

Hagen och Ormer återvände med sitt åk till byn. Hans Koster hade försvunnit från byn, och ingen hade lagt märke till varken när han kom eller när han for. Ingen nämnde honom och ingen saknade honom. Friden härskade i byn.

2

Om det inte varit för att de alla legat sjuka i Hagen Pedersens gård, skulle det väl inte hänt att gårdsporten fått stå på glänt över natten.

Ett par ovanligt milda tövädersdagar hade kommit gårdssnön att smälta och taken att droppa. Droppet hade stelnat till långa präktiga tappar av gråblå is – Ingars förtjusning i vanliga fall – men de fick hänga orörda kvar, för inne i stugan kastade sig Ingar rolös hit och dit i den stora sängen, där hon delade plats med sin mor Hanna och styvfadern Hagen.

Det låg en frusen komocka just på det stället i portöppningen, där porthalvorna måste slutas till för att man skulle få tvärslån i hakarna. Vid komockan hejdade sig smältvattnet frampå eftermiddagen, då tövädret slog om till frost. Hejdade sig och stelnade. Blev is och hinder.

Hagen försökte slå sönder den hindrande och i och för sig obetydliga isvallen med en spade. Men han bräckte skaftet på spaden och gick modlös in. Kraftlös var han också. Orkade bara ta sig fram till sängen och kasta sig ner. Blundade och lyssnade till Ingars ojämna andhämtning.

Borta på slagbänken låg Ormer, gårdsdrängen. Även i honom härjade febern. Feber och en viss hungerkänsla. Maten var näringsfattig, salt och sparsamt tilltagen. Vintern var hård och egendomlig. Varken vinter eller vår, varken riktigt kallt eller riktigt varmt.

- Gå ut och försök stänga porten, Ormer, befalldes husbonden.

Ormer svor invärtes. Han kunde inte begripa varför innerst i helvetet inte husbonden stängt porten, när han ändå varit ute och haft besvär med den.

Den fastfrusna porthalvan satt ordentligt förankrad i komockan. Ormer riste och skakade porten, sparkade på den med träskonäsan och svor i skägget. Det enda resultat han uppnådde var att porten kved som en plågad människa varje gång den kom i gungning.

Ormer lyssnade till kvidandet och blev fundersam.

Sen skakade han porten en gång till. Porten gav på nytt ett oljud ifrån sig. Ormer lyssnade igen. Rev sig i huvudet.

- Vad höge fanen är det du gnäller om? grumsade han.

Så pressade han sig genom portöppningen ut på bygatan och tittade åt båda hållen, uppåt gatan och nedåt. Bort mot vägkorset hade stövelsulor och kärrhjul grävt spår och gropar som tövädret fyllt med vatten som på nätterna förvandlades till is.

Åt andra hållet sträckte sig bygatan österut mot ängar och allmänningsmarker långt bortom den punkt dit ögat kunde nå, därför att marken höjde sig på andra sidan mossmarkerna, sedan strävade iväg förbi Kattabacken, Ljungkullsåkrarna och Mellanstycket. Pressade sig sedan mellan Widalsängen och Wallkärrsängen i en enda långsam stigning upp mot Kastbergabyns utmarker.

På bygatan syntes rävspår. Ormer synade dem. Sökte efter vargtassar men fann inte spår efter några. Kanske skulle de slippa varg i vinter. Ridefogden på Eriksholm, Rasmus Rasmusen, hade förtalt, att svenskarna som satt och vinterslöade i de stora rummen på slottet, då och då roade sig med att jaga varg. De hade till och med lånat nät av ridefogden för ändamålet. Att de inte kommit underfund med, svenskarna, att ridefogden varit insyltad i det misslyckade angreppet på Eriksholm, tänkte Ormer. Men förr eller senare skulle det förstås komma en lismaressjäl

och viska svenskarna i örat hur det hängde ihop med det där anfallet. Det fanns ju käringar överallt, resonerade Ormer. Och en käringtrut och en kvarntratt var ungefär samma sak, menade Ormer.

Ormer kände hur febern fick ny makt med honom. Det gick ilningar utefter ryggraden. Hela hans tunga kropp skalv i en ofrivillig köldrysning.

Ormer försökte än en gång få loss porten. Sparkade och slog. Torkade svetten ur pannan.

Så böjde han sig ner och tog upp Hagens avbrutna spade och började hamra på isbarken, så att gnistrande isflisor sprutade om benen på honom.

Porten fick han inte loss. Den satt där den satt. När han synade den närmre såg han att den satt fastfrusen utefter hela undersidan.

Då gav han upp, kastade ifrån sig spaden och gick in. Han gjorde ett och annat snedsteg på väg mot trappan. Det var som om han varit öldrucken men det var han inte.

Hanna mötte honom i dörren och räckte honom den tomma torvkorgen.

- Du kan fylla den, eftersom du ändå är utomdörrens, sa hon.

- Du vet då hur du ska bära dig åt, muttrade Ormer förargad.

Det tog sin rundliga tid innan Ormer fått korgen fylld med dammande torvstycken.

Med korgen tryckt mot magen arbetade han sig tillbaka mot trappstenen.

När han kom in satte han ned korgen med en duns.

Kirstine som låg på golvet nedanför spiselhällen, sa:

- Ormer, ge mig litet vatten, eftersom du ändå är på benen.

- Ge Kirstine vatten, sa Ormer till Hanna.

- Stängde du porten? frågade Hagen och stirrade med febriga ögon på Ormer.

- Det kunde inte fanen stänga den porten, svarade Ormer och kastade sig pustande ner på bänken, där han hade sin liggplats.

- Vilka manfolk man har, sa Hanna och satte träskopan till Kirstines törstande mun.

- Gack själv, om du är så förbannat angelägen, sa Hagen surt. Sen tillade han tåligare och i mera vardaglig ton: - Ormer, fodrade du kreaturen?

Ormer svarade inte. Han erinrade sig att han hört korna böla och fåren bräka. Nåja, svälta fick ju både människor och djur vintertid, mer eller mindre, beroende på hur det stod till i världen, hurdan hösten varit, hurdant regnet fallit, hurdant snön yrt och hur tjockt snötäcket låg över markerna. Sista fullmånen hade himlen varit rensopad tre nätter, allt medan månen, så sakteliga krympte. Det hade varit liten mångård och man hade sagt som man brukade i byn att man kunde vänta sig ett stort oväder, för storheten eller litenheten på mångården hade man av ålder betraktat som ett tillförlitligt himmelens tecken.

- Det skulle just till att snöa, när jag gick in, sa Hagen Pedersen. Snöar det fortfarande?

Ingen svarade.

Hanna gick bort till sängen och gav Ingar att dricka.

Stugan var ovädrad. Torvröken och den tjocka lukten från sängliggande och febersjuka människor gjorde att den sällan förnyade luften var tung att andas.

Inne från kammaren, där köpmannen från Landskrona, den flyktande Gunde Welamsön och hans hustru Lene höll till, hördes Gundes gnälliga röst gräla på hustrun för att hon gett sig av tillsammans med Jakob Danielsen, den en gång tillämnade prästen i Västra Sallerups och Remmarlöfs församlingar, han som - sedan hans medsökande Henrik

Wreden avgått med segern - istället fått plats som sekretarius hos Hans nåd greve Tage Ottesen Thott på Eriksholm. Han for ofta som dennes sändebud mellan de grevliga godsens för att upprätthålla kontakten mellan den av Gustaf Horn och hans svenska knektar erövrade skånska landsbygden och greve Thott på Malmöhus.

- Jag har sagt er väl sinom tusen gånger att skrinet är förvarat hos en bonde i Billinge vid Söderåsen och att vi kan hämta det när kriget väl är överståndet, sa Lene och skakade om halmen vid den sängliggande gubbens fötter, eftersom han beklagade sig över att han frös och att blodet inte vill rinna till i tårna.

- Jag tror du ljuger, gnällde Gunde.

Och det gjorde nu också Lene. Skrinet med penningar och smycken hade man rövat ifrån henne, och hon visste sanningen att säga varken vart skrinet eller dess innehåll tagit vägen. Men Lene vågade inte säga som det var. Hade inte vågat när hon återvände tomhänt efter det att Jakob Danielsen räddat henne ur klorna på den samling inte särskilt ömsinta skogsgångare, som uppehållit sig i skogstrakterna mellan Boserups åsar och kleven i Röstånga och Skärålid. Just nu var det visserligen ingen större risk att säga Gunde sanningen, eftersom han inte gärna skulle kunna kliva ur sängen och börja släpa henne kammaren runt, medan han drog och slet henne i håret, sparkade och knuffade henne. Men det Gunde inte kunde idag, det kunde han möjligen i morgon - eller kanske någon annan dag. Skulle hon råka illa ut, så skulle Jakob Danielsen säkerligen hjälpa henne - om han vore i närheten - men han var inte i närheten, och det var osäkert när han skulle komma till byn härnäst. *Om* han kom. Ty efter den stora manspillan som byn hade lidit i samband med det misslyckade överrumplingsförsöket på Eriksholm, var Jakob Danielsen inte välkommen i byn, även om byamännen var ganska

överens om att man inte kunde lägga allt det som skett Jakob Danielsen till last, eftersom han handlat i enlighet med den befallning han fått av Hans Nåd greve Thott.

Hagen och Ormer och Hanna brydde sig inte längre om ifall Lene och Gunde skrek och slogs inne i kammaren. - Det stod ju inte för livet, som Hagen sa. Och med den som rövat sin mans egendom och dessutom på horors sätt svekfullt övergivit honom kunde man inte hysa något större medlidande.

På den tiden - och den var inte så långt avlägsen - då Gunde uppträtt som välbeställd köpman och betalat för både mat och kammare hade han inte tillåtit någon annan att bo i kammaren, men nu - när han inte längre var i stånd att göra rätt för sig - hade han fått finna sig i att Hagens piga Malin hade berett sig sängplats på en knippa råghalm utmed väggen till stugan.

Gunde jämrade sig och sa att han frös.

- Du kan väl åtminstone gitta att hålla dina händer om mina tår, gnydde han.

Lene svarade inte. Hon avskydde vid det här laget Gunde och önskade honom ner i avgrunden. Istället för att hålla om Gundes fötter, såsom han bett henne, öppnade hon kammardörren på vid gavel, för att värmen från stugan skulle strömma in i den oeldade kammaren.

Den tunga varma luften välldes in i kammaren och blandades sig med den tunga kalla, som härskade där.

- Stäng kammardörren, röt Hagen. Här råder rena helveteskylan.

- Det är ju svinkallt i kammaren, sa Hanna, och lade mer torv på elden.

Malin kom in. Hon hade suttit på huk bakom knuten och kämpat med en oregerlig mage. Hon var blåfrusen och blek när hon kom in.

- Jag gav djuren, sa hon trött och stack in händerna i spiselns bolmande rök.

Hanna låg på knä och påtade i elden med glödtången. Malin sjönk ner vid hennes sida. De båda kvinnorna började förstulet samtala med varann. Ingen kunde höra vilka ämnen de vidrörde. Men Ingar som låg och med dimmiga men intresserade ögon följde med allt som försiggick, tyckte aldrig om när man förde lågmälda samtal i hennes närhet.

- Mor och Malin, I ska tala högt, bad hon flämtande. I får inte tala om mig.

Malin blev härsken.

- Att den ungen alltid ska tro att det är henne man talar om, sa hon illvilligt. Det finns då annat att tala om än om sånt som angår henne.

- Stäng kammardörren! kom det åter från Hagen.

Hanna reste sig för att efterkomma Hagens begäran, men då kom Lene i dörren och bad att den skulle få stå öppen.

- Annars fryser Gunde ihjäl, sa hon bönligt.

- Det lär du väl i så fall inte sörja mycket över, sa Malin, reste sig och försvann åter hastigt ut, driven av sin oregerliga mages påstridiga pockande.

Lene övertog Malins plats nedanför spiselhällen. Hon makade sig så nära värmen hon kunde, strök håret ur ögonen och såg förebrående på Hanna.

- Är det inte snart på tiden, Hanna, att du lägger märke till att jag åter är här i gården? Du har inte talat till mig sedan den dag då jag återvände i sällskap med Jakob Danielsen. Är det detta att jag varit tillsammans med Jakob som du förtryter.

Hanna rodnade och såg förbittrad på Lene.

- Jag råder dig att inte sätta min ärbarhet ifråga, varnade hon.

- Gudbevare oss för det, svarade Lene och log försmädligt. Du är värre än en präst i predikstolen. Det är någonting att vara tacksam för att man inte är släkt med dig. Som din svägerska Syna till exempel. Henne kan du inte fördrå. Du tycker förstås att hon inte varit god nog åt din bror Niels. Men Niels försvann utanför Eriksholm, så vad säger du nu?

- Jag säger ingenting. Vad vill du jag ska säga? Men jag har inte slutat att hoppas att han ska komma tillbaka.

- Komma tillbaka, upprepade Lene med hån i rösten. Komma tillbaka varifrån?

- Där han är förstås. Det måste du väl begripa.

- Men om han är död då? Vart kommer han då tillbaka ifrån? Från de döda? För att han heter Niels Boesen? Det lär väl knappast båta. För att han är din bror kanske? Broder till Hanna Boesdatter, gift andra gången med Hagen Pedersen, som en gång varit gårdsbonde och som fortfarande går omkring och skryter med att han ska göra den här gården till en skorstensgård, fast den numera ligger under Eriksholm. Är det det du tänker på? Stolt och högfärdig det är du. Försökte du inte lägga dig i vad bönderna sa på bystämman? Gjorde du dig inte till ett beläte och ett åtlöje den gången?

Hanna bevärdigade inte Lene med en blick. Hon stack in glödtången och lyfte på en torvkaka för att ge mera drag åt fyren.

- Den gången var du inte i byn, Lene. Då låg du nånstans uppe i Söderåsen med en eller annan karl kan jag tänka mig.

- Ja, det kanske jag gjorde. Men är du så säker på att jag alltid velat det som män alltid vill?

- Det kan jag inte döma om.

- Nej, det är ingenting för dig att döma om. Döm du lagom mycket, du. Stick du handen i din egen barm och

spörj om det inte är himlens makter eller din stora tur som gjort att du blivit så förskonad som du blivit. Jaja, jag ser att du rör på dig. Jag vet nog att din första man blev nerstucken på din förstukvist för år sedan av Jep Lassen som stryker ostraffad genom landet. Kanske som ett straff åt dig.

Hanna blev ond på allvar.

- Du gör klokt i att tåga nu, Lene, sa hon varnande. Det finns ingenting som hindrar Hagen från att sätta både dig och Gunde på bar backe.

- Det skulle väl vara för kristelig kärleks skull i så fall, svarade Lene hätskt. Vad ska Syna förresten ta sig till om din bror Niels inte kommer tillbaka? Hon får inte sitta som ensam kvinna på gården. Och hon har Boel och Tale att ta hand om?

- Det är inte ditt bekymmer, svarade Hanna stramt. Synas och mina bekymmer kan du överlåta åt oss själva.

Men Lene kunde inte motstå frestelsen att reta upp Hanna. Här hade Hanna gått och ignorerat henne dessa dagar, dessa veckor, alltsedan hon återvände - Hanna var värd att ha det litet besvärligt, menade Lene, utan att ägna en tanke åt det förhållandet att både Hannas man och hennes två flickor låg sjuka och att Hanna själv började bli så rund om magen att det syntes vad hon var på väg med.

- Syna kan ju ta Ömfoten till sig. Han är helkarl på stället och har egen ko på bete. Dessutom är han väl inte sämre att ha i sänghalmen än andra män ...

Hanna steg upp. Hon var angelägen om att få slut på detta i hennes tycke ovärdiga samtal.

- Gå in till ditt, Lene, och stäng din dörr och tacka Gud för att vi inte kör dig på porten.

Men Lene flyttade sig inte. Hon rörde sig inte ens.

Malin kom in.

- Den Lede har varit i min mage, klagade hon.

Hon slog snön från sina axlar och strök vätan ur sitt hår.

- Och nu snöar det som om himlen skulle falla ner, tillade hon och satte sig bredvid Lene men så att hon fick ryggen mot väggen.

Kirstine sov på halmbädden vid hennes sida. Hon sov med öppen mun. Andedräkten stod kvalmig ut ur den öppna munnen. Den hade en frän lukt. Kirstine snarkade lätt. På kinderna lyste feberrosorna mörka i stugans dunkla ljus. Hon var våt av svett.

Lene böjde sig fram och torkade Kirstine över pannan med sin kjortelfäll.

De kunde genom den ena av de små fönsterrutorna se att det snöade. De kunde bara se genom en enda ruta. Den andra var sönder och igenstoppad med en trasa. Inte var glaset särskilt klart och genomskinligt utan småkornigt i glasmassan. Hagen hade köpt de två små rutorna i Landskrona en gång för länge sedan. Ett utslag av rikedom och högfärd, sa bykvinnorna. Männen hade haft rutorna till samtalsämne en tid, men de hade tröttnat ganska snart. Då den ena rutan gick sönder kände de visserligen en smula tillfredsställelse, eftersom det visade att Hut gick hem även hos en sådan rikeman som Hagen Pedersen. Ty Hagen hade pengar. Han sa åtminstone att han ägde sådana, men han visade dem aldrig. Hade dem förstås nergrävda på okänt ställe som ingen lyckats spionera ut, inte ens Malin, och när inte Malin lyckades, då var det knappast troligt att någon annan skulle lyckas. Då Hagen gifte sig med Hanna spekulerades det en del, ifall Hagen kunde ha anförtrott sin hemlighet åt Hanna. Somliga höll detta för troligt, andra höll på motsatsen. Men att Hagen ägde penningar ansåg man bevisat genom att han två gånger hade dragit till marknader och återvänt med rosenobler, holländska dukater och en florin i guld, vilka mynt man en gång sett men aldrig återsett.

Det var svårt att inifrån bedöma styrkan i snöfallet, men man hade ett visst synmärke att gå efter. Genom rutan kunde man se en flik av ett uthustak, en fläck av grön takmossa och en stjälk av en höstvisnad fröstängel, som tillhörde taklöken som kivades med mossan om utrymmet i den grånande takhalmen.

Just nu, när Hanna tittade ut, försvann det sista av den dittills synliga mossfläcken under den fallande snön. En vindstöt som for runt gårdsplanen riste för ett kort ögonblick taklökens gängliga stängel, tog hand om några av de snökorn som lägrat sig på mossan och drog det som en lakansvit ridå i ett långsmalt stråk utmed takskäggets stubbade kant.

- Himlen är grå, sa Hanna och gick bort till Ingar, som låg och iakttog alla moderns rörelser utan att reflektera över varför modern gjorde det ena eller varför hon gjorde det andra. Förresten fanns det inte mycket att reflektera över. Det som tilldrog sig i stugan var sådant som tilldrog sig där varje dag. Samma människor, samma rörelser, samma händelser, samma smågrälände med nästan identiskt samma ord.

- Mor, sa Ingar, är flingorna vita idag?

- De är alltid vita, Ingar, svarade Hanna otåligt, gör dig nu inte besynnerlig. Du vet att de är vita.

- Men när Lene och jag var ute och tittade på dem en dag för länge sen, då var de svarta när de föll från himlen. Alldeles svarta. Och ändå var de vita när de kom ner.

- De är alltid vita. Också längre upp. Det förstår du nog. Sluta upp med ditt trams och försök att sova istället.

Åter lägrade sig tystnaden i stugan.

- Satan att man ska ligga genomvåt, svor plötsligt Hagen till.

Ingen reagerade.

Inte för den sakens skull. Men Ormer fattade plötsligt tag i en stump av det samtal som han en stund tidigare lyssnat till.

- Om inte din bror Niels kommer tillbaka från trakterna kring Eriksholm, mor Hanna, och Syna behöver gifta sig för dagsverkenas skull, då är jag bättre till det än Ömfoten. Att Ömfoten är en skit kan han ju inte hjälpa, men nog är jag ändå, som karl betraktad, litet förmer än han.

- Det har aldrig funnits en gällare karl i den här byn än salig Mölletruten, fordom, medan han levde och innan han blev fördriven, ridefogden på kungens fästning i Landskrona. Han var en stor ryttare både när det gällde hästar och kvinnor. Innan han blev sådan han sedan blev, vilket är en stor skam som kom från Frankrike ... började Malin.

Hanna lämnade stugan i det hon ropade åt Malin att hon skulle följa med henne för att lyfta baktråget, vilket Hanna i sitt nuvarande tillstånd blivit avrådd att göra med hänsyn till den snedresa hon gjort något år tidigare.

De hittade två råttor i mjölbingen. Malin lyckades få in en huvudsmäll på den ena, så att den dog på fläcken. Litet blod kom det i mjölet, men i nödtid fick man ta det onda med det goda, och såvitt Malin kände till, hade ännu ingen människa dött av att man fått litet råttblod i brödet.

Den andra råttan kilade uppför Hannas ärm och skvatt ner på golvet, där den snabbt fann ett hål, varpå den hastigt försvann in i väggen.

Hanna ruskade på sig. Hon såg ängslig ut. Fruktade - som hon tyckte med fog - att det kommande barnet skulle få men av råttan. Bli född med råttnos eller morrhår eller bli på något annat sätt vanställd. Sådant var ju inte ovanligt, detta med men, det kände alla till. Det fanns ju människor med tryne, hon hade själv sett en sådan människa i Lund, och i Malmö hade hon sett en man som

hade ett huvud som var blankt som en senapskula. Tillförlitliga berättare visste också att förtälja om kvinnor som fött barn med grissvans, fast ett sådant barn hade ingen i byn sett. Men det fanns säkra vittnesbörd om kvinnor som skådat barn med ben som varit sammanvuxna till en sjöjungfrufena.

- Usch, skrek Hanna, hon sprang på min arm, råttan.

De släpade fram bakträget. Hjälptes åt med mjölet. Malin gick efter vatten ute på gården. Kom tillbaka med snö på axlarna.

De rörde om i mjölet och hällde på mer vatten.

Sedan gick Hanna och knackade med pekfingerknogen på drickatunnan. Undersökte sedan jästen i jästlådan. Undrade hur pass duglig den kunde vara och hur mycket hon skulle behöva ta.

Sen undrade hon var Niels höll hus och om han levde eller var död. Om han levde, var fanns han då någonstans? Om han var död, var hade man då lagt honom? Hon hoppades - som vanligt - att han kommit hederligt i graven och i vigd jord, så att han kunde stiga upp på Uppståndelsens dag och stå bland riktigt folk och inte måste sälla sig till den hop av självmördare, tjuvar och dråpare som grävts ner utanför kyrkogårdsmurar eller påtats i jord på galgbackar, där de alltsedan tidernas morgon och Kains dagar efter döden gått in med sina själar i alrunor och allsköns jordens gift som man hört talas om.

Om ändå kriget ville ta slut!

Om man ändå lyckades besegra svenskarna och fick dem utkastade ur landet. Ur hela landet. För det sades att de var som löss, svenskarna. Fanns överallt, och ställde allestädes till klåda.

De var en jordens förbannelse, svenskarna!

Alla!

Om man bortsåg från Stubba-Lasse, som Ib påstod att han dödat.

Ingen trodde att den store latmånsen och skrytmänniskan Ib var i stånd att döda större ting än en hare. Men död sades han vara, Stubba-Lasse. En krigsman och en hästtjuv, men ändå en man, som innerst inne inte ville någon människa illa. Men Tyke Krås och Jesper Strykare och alla andra salviegardieknektar som ingick i den svenska hären, de överlevde nog. Fast det ryktades att svenskarna, som låg i vinterläger i Ystadstrakten, led hårt av vintervädret och dog som flugor. Men alltid fanns det väl några som inte dog och som skulle bete sig som andra vinterflugor - vakna till liv när vårsolen kom. Det skulle med all säkerhet gälla de svenska vinterflugor, som höll Eriksholm besatt, och vilka då och då svärmade runt på landsbygden och blev en plåga och en hemsökelse för både folk och fä. Då kanske det kunde gå för Eslövsbyn som det gjort i Lundatrakten - i Östra Torn's by - att allt som var av järn försvann.

Om man nu sluppe så lindrigt undan. Och inte fick hugg och slag eller blev våldtagen på sitt eget stuggolv medan man och barn stod och tittade på.

- Detta eländiga krig! utbrast Hanna.

- Ja, sa Malin och log vid minnet av en lek hon i början av kriget lekt med Mölletruten i långhalmen ute på loggolvet. Kriget har också haft sina behag. Allting är inte bara död. Om man låter tala med sig. Under krig. Och det bör man göra, menade Malin. Fast det är kanske lättare för den som bara är piga. För att tala om annat, så hade jag säkert blivit mora på den här gården, om inte du kommit emellan.

Hanna rörde om i baktråget, så att det skvätte mjöl över kanten.